

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' י"ד כסליו - שבת כ' כסליו תשפ"ה

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

בבא בתרא קע"ג-קע"ד וסנהדרין ב-ד

שבוע פרשת וישב

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף קע"ג ע"א

האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע אי זהו שטרות כולן פרועין; נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע.

וכתב הנמוקי יוסף דמה שאמרה המשנה שאמר לבנו איני יודע אי זהו, מסתבר דלאו דוקא אמר בפירוש איני יודע, אלא כל שלא בירר להם איזהו כן הדין. וכתב עוד דנראה דכל שמצאו שובר בעדים על אחד מהם ברשות אחד מן הלויים, שגובים שאר השטרות, שהרי נתברר איזהו שהיה פרוע, ולשובר אמנה לא חיישינן.

וכתב עוד בשם הריטב"א, ומצאתי לר"מ הלוי הנשיא ז"ל שכתב כי מלוה שהוציא שטר חוב וטענו עליו שהוא פרוע ואומר איני יודע, אינו גובה בו, אבל אם חזר ואמר עיינתי בחשבוני וזכור אני בברי שאינו פרוע דחוזר וגובה בו, דמשום דאמר מעיקרא איני יודע לא איפסיל שטרא לגמרי אלא שלא היה ראוי לגבותו בספק.

המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הערב לאשה בכתובתה, והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה, שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו.

וכתב הנמוקי יוסף, כללא דכולא שמעתא כי ארבעה דינים הם ערב סתם וערב שהתנה שיפרע ממי שירצה וערב קבלן וערב שנשא ונתן ביד, וכן משפטיהם.

ערב סתם אין גובין ממנו אלא כשאין נכסים ללוה ולא ליורשיו כלל ואפילו מנכסים משועבדים, ושנשבע

שאין לו כתקנת הגאונים, אי נמי כשהוא גברא אלמא או שנכסיו במדינת הים או שהוא במדינת הים ואין לו נכסים כאן, או שמת והניח יתומים קטנים לדעת הרמב"ם ז"ל.

וערב שהתנה בעל מנת שאפרע ממי שארצה, נפרע ממנו כל זמן שאין ללוה נכסים ידועים, אבל אם יש לו נכסים ידועים בכאן ואפילו משועבדין גובה הימנו, ואין צריך לומר שגובה ממנו בדרכים שאמרנו שגובה מן הערב סתם.

ערב קבלן, אפילו יש כמה נכסים ללוה ואפילו מפורסמים יפרע מן הערב אם ירצה, אלא שלדעת הרמב"ם ז"ל הוא פטור במקום יתומים קטנים.

נשא ונתן ביד, אין למלוה כלום על הלוה, אלא דינו על הערב, ובשם הגאונים ז"ל אמרו שמשביעין את הלוה שאין לו במה יפרע.

מבואר בגמרא דהערב משתעבד מן התורה דכתיב [בראשית מג, ט] אנוכי אערבנו מידי תבקשנו וכתוב כי עבדך ערב את הנער וכתוב [משלי ו, א] בני אם ערבת לרעך וגו', ואף על גב דהוה כעין אסמכתא דאומר אם הלוה לא יפרע לך אני אפרע לך, וכל דאי הוה אסמכתא ולא קני, מ"מ בההיא הנאה דמהימן ליה ומלוה להלוה על סמך ההבטחה שלו גמר ומשעבד נפשיה, דעיקר טעמא דאסמכתא לא קני הוא משום דאמרינן דלא נתרצה כלל בלבו להתחייב אלא דברים בעלמא אמר להסמיך חבירו על דבריו, ולכן כיון דבזה גמר בלבו להתחייב חייב לשלם, ואפילו אין נכסים ללוה נעשה ערב כשנכנס להערבות.

ובספר תורת חיים הביא פירוש רשב"ם ז"ל מנין שמשתעבד באמירה בעלמא בלא קנין, וכתב דבבבא מציעא משמע דאפילו לערב בקנין נמי קבעי, וכתב

כולל ומכון ראש פינה:

דאפשר משום דערבות אסמכתא הוא וקיימא לן דאסמכתא אפילו בקנין לא מהניא דלא גמר ומקנה, לכך מייתי ראייה מקרא, אבל קבלן דמשתעבד לאו אסמכתא הוא דהא משעביד ליפרע תחילה.

לקמן נביא שיש עוד סוג ערב והוא ערב לכתובה, שהוא אינו מתחייב כלל כמו שנבאר אי"ה.

אלא אמר ר' יצחק מהכא לקח בגדו כי ערב זר, ואומר בני אם ערבת לרעך.

כתב בספר בנייהו בן יהוידע, קשה למה הביא שני פסוקים, ועוד קשה למה הביא פסוק לקח בגדו שהוא בפרק כ"ז קודם אם ערבת לרעך שהוא בפרק וא"ו. וכתב דנראה לבאר על פי מה שכתב מהרש"א ז"ל דפסוק דסימן כ"ז איירי בערב לאיש זר דאינו אהובו ולא קרובו, ופסוק דסימן וא"ו איירי בנעשה לרעהו ואהובו, והנה בזה איכא רבותא טפי בחיוב הערב בלא קנין, משום דיש לדון אותו כאנוס שנאנס מחמת בושה ונתערב, ולכך יש סברא לומר דאינו מתחייב בדיבור בלבד אלא צריך קנין, מה שאין כן התערב לאיש זר אין כאן טעם אונס להתנצל בו, שפיר יש לומר דיתחייב גם בדיבור בלבד, ולכן נקיט תרי קראי, כי חד איירי במקום דאית ליה התנצלות של אונס, וחד איירי במקום דליכא התנצלות אונס, ולהכי הקדים דסימן כ"ז ואח"כ דסימן וא"ו על דרך לא זו אף זו, ואפשר דגם מהרש"א ז"ל נתכוון לכך.

וההלכות מבוארות בדפים אלו, ותחילה צריך לבאר מתי הזמן שהערבות תופסת, וזו המשנה לקמן [קע"ה ע"ב] ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין. מעשה ובא לפני רבי ישמעאל, ואמר גובה מנכסים בני חורין. אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין. אמר לו למה, אמר לזהרי החונק את אחד בשוק, ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך פטור, שלא על אמונתו הלוחו; אלא איזה הוא ערב שהוא חייב הלוחו ואני נותן לך חייב, שכן על אמונתו הלוחו. מבואר דלדעת בן ננס אין ערבות חלה רק לפני ההלואה, דהלוחו לו על סמך התחייבות הערב, ולדעת רבי ישמעאל חלה הערבות רק אין הוא גובה מנכסים משועבדים דלית ליה קלא. ובגמרא [קע"ז ע"א] מבואר דלדעת רבי ישמעאל גם באופן שאמר לו בן ננס, דהיינו בחונק את חבירו בשוק גם כן חלה הערבות ולחייב לפרוע לו. ואמרו בגמרא שם, אמר רב יהודה אמר שמואל, חנוק וקנו מידו משתעבד. מכלל, דערב בעלמא לא בעי קנין. ופליגא דרב נחמן, דאמר רב נחמן ערב דבית דין הוא דלא בעי קנין, הא בעלמא בעי קנין. והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין, אחר מתן מעות בעי קנין; ערב דבית דין לא בעי קנין, דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד ליה.

והביאור בזה, דכבר הבאנו לעיל שהטעם דערבות מחייבת היא ולא אמרינן דהוי אסמכתא הוא לפי בההיא הנאה דמהימן ליה ומלוה להלוה על סמך הבטחתו גמר ומשעבד נפשיה, דעיקר טעמא דאסמכתא לא קני הוא משום דאמרינן דלא נתרצה כלל בלבו להתחייב אלא דברים בעלמא אמר להסמיך חבירו על דבריו, ולכן כיון דבזה גמר בלבו להתחייב חייב לשלם, ואפילו אין נכסים ללוה נעשה ערב כשנכנס להערבות, וכיון דעיקר הטעם מה שהערב משתעבד הוא מפני שכיון שהמלוה מלוה להלוה על סמך הבטחתו גמר ומשעבד נפשיה, לפיכך אם נעשה ערב לאחר הלואה ואמר לו להמלוה אני ערב בעדו, או שתבע המלוה את הלוחו בדין ואמר לו למלוה הנח לו ואני ערב אם לא ישלם לך לזמן פלוני, או שהיה המלוה חונק או מצער להלוה בשוק שיתן לו חובו ואמר לו הנח לו ואני ערב אם לא ישלם לך לזמן פלוני, אין הערב חייב כלום מפני שלא הלוחו על אמונתו של הערב, ואפילו אמר בפני בית דין אני ערב, דכל זה רק כאסמכתא בעלמא. ומ"מ אם קנו מידו שהוא ערב בעד ממון זה, בין בפני בית דין או עדים ובין בינו לבין עצמו משתעבד, דכשקנו מידו וודאי גמר בלבו להיות ערב.

אמנם בבית דין לפעמים נעשה ערב אף לאחר ההלואה, כגון שהיו בית דין רוצים לגבות מהלוחו ואמר להם הניחוהו ואני ערב בעדו, משתעבד, דבההיא הנאה שבית דין האמינו לו והניחו ללוה על פיו גמר בלבו להיות ערב.

וכן לפעמים אף שלא בבית דין משתעבד בלא קניין גם שלא בשעת מתן מעות, כגון שהמלוה תבע מהלוחו והיה לו שטר חוב או משכון, ואמר לו למלוה החזר להלוה השטר חוב או המשכון ואני ערב דינו כערב בשעת מתן מעות, דכיון דעל פיו החזיר השטר או המשכון וודאי נשתעבד בלב שלם, ולפעמים גם בלא זה נעשה ערב גמור, כגון שפטר המלוה את הלוחו על פיו, שהערב אמר לו להמלוה שלא בשעת מתן מעות אני ערב לך ואמר לו המלוה מעתה לא יהא לי עסק עם הלוחו אלא עמך והסכים לזה דינו כערב בשעת מתן מעות, דאי לאו דגמר בלבו להיות ערב לא היה מסכים שהמלוה יפטור את הלוחו לגמרי.

ובשעת ההלואה אפילו לא נתערב לו במפורש, שלא אמר לו הלוחו ואני ערב, אלא אמר לו למלוה הלוחו לפלוני כי בטוח הוא והלוחו לו על פיו, ואח"כ נתוודע שלא היה בטוח בשעת ההלואה, חייב לשלם לו, דזהו כערבות כיון שעל פיו הלוחו ואין לך גרמי גדול מזה, אבל אם בעת ההלואה היה הלוחו איש בטוח ואח"כ נתקלקל מצבו פטור כיון שלא הטעהו, ולשון זה אינו לשון ערבות שיתחייב לשלם לו כשאין ללוה, אלא שאמר שהוא בטוח ובאמת היה אז בטוח ולא פשע בדיבורו כלל [שו"ת מהר"י ווייל סימן פ', וכן הביא הרמ"א סימן קכ"ט ס"ב]. ודעת הש"ך [ס"ק ז'] דאף כשלא היה בטוח אינו חייב לשלם אם כן אמר

ואם הלוח במקום רחוק שא"א להודיעו ואין לו כאן נכסים, או אם הלוח הוא גברא אלמא דלא ציית דינא, אז יתבע את הערב ויגבה ממנו ואח"כ יחזור הערב על הלוח ויוציא ממנו מה שפרע בעדו ויכופ אותו בכל מיני כפיות עד שיפרע לו ואין המלוה צריך לטרוח בזה, ויש חולקין [הביאם הרמ"א] וס"ל דאף על גב דהלוח אלם ולא ציית דינא אין נפרעין מן הערב עד שבית דין יכופו את הלוח לציית דין, טבל כתב הרמ"א דאין הלכה כן, דהא על מנת כן נעשה ערב.

וכל זה זהו דווקא בערב סתם, אבל בערב קבלן נפרע ממנו תחלה אם ירצה, ואפילו יש נכסים ללוח, אלא אם כן הלוח רוצה לפרוע לו מעצמו, דאז אף אם הלוח זיבורית והמלוה רוצה לגבות מהקבלן בינונית כדינו יכול לדחותו אצל הזיבורית [סמ"ע ס"ק ל"ח], דנהי דהמלוה יפה כחו לגבות ממי שירצה זהו כשצריך לגבות בכפייה אבל כשהלוח משלם לו מרצונו לא גרעו נכסי הקבלן ממשועבדים שאין גובין מהם במקום שיש בני חורין אפילו זיבורית, וכן אפילו בערב סתם, אם התנה המלוה עם הערב דממי שארצה אפרע יכול ליפרע מהערב תחלה, ולדעת התוספות [ד"ה חסור] החילוק מלא התנה דבלא התנה אפילו יש ללוח מטלטלין אינו יכול לתבוע הערב, אבל בהתנה, דוקא כשיש להלוח קרקעות דהיה עיקר שעבודיה עליהו אינו יכול ליפרע מהערב, אבל כשאין ללוח רק מטלטלין ולא קרקעות, אין מחויב לחזור על המטלטלין של לוח, ונפרע תיכף מהערב. והנמוקי יוסף [פ' ע"ב מדפי הרי"ף] מחלק בין נכסים ידועין ובין אינן ידועין, דבלא התנה אינו יכול לתבוע הערב עד שנתברר מקודם שאין ללוח שום נכסים, אבל בהתנה, יכול ליפרע מהערב אלא אם כן יש נכסים ידועים ללוח דאז אינו יכול ליפרע מהערב. ואף לדיעה זו אם אמר בפירוש ממי שארצה אפרע תחלה יכול לתבוע מהערב תחלה אף כשיש נכסים ידועים ללוח [עיין בפתחי תשובה], והגם שיש חולקים גם בזה אין הלכה כן:

דף קע"ד ע"א

אמר רב הונא הלוחו ואני ערב, הלוחו ואני פורע, הלוחו ואני חייב, הלוחו ואני אתן כולן לשון ערבות הן; תן לו ואני קבלן, תן לו ואני פורע, תן לו ואני חייב, תן לו ואני אתן כולן לשון קבלנות הן, איבעיא להו הלוחו ואני קבלן, תן לו ואני ערב וכו' רבא אמר כולן לשון ערבות הן, בר מתן לו ואני נותן.

נתבאר לעיל החילוק להלכה בין ערב לקבלן, ואיזהו קבלן אמר לו תן לו ואני נותן לך זהו קבלן, ואם הוא לאחר מתן מעות יאמר מה שנתת לזה אני נותן לך וכשקנו ממנו, אבל אם אמר לו הלוחו ואני ערב הלוחו ואני פורע הלוחו ואני חייב ואפילו אמר הלוחו ואני נותן הלוחו ואני קבלן תן לו ואני ערב תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב ליתן

לו המלוה ראה שאני סומך עליך [ש"ד]. וערוך השלחן כתב דנראה להכריע דאם המלוה שאל ממנו אם בטוח הוא פלוני המבקש הלואה ממנו והשיבו בטוח הוא, אם לא אמר לו המלוה ראה שאני סומך עליך אי אפשר לחייבו, דדרך העולם כן הוא, ויכול להיות שבאמת היה סבור שהוא בטוח ולא דקדק אחריו יפה. אבל אם בא אל המלוה ואמר לו הלוח לפלוני כי איש בטוח הוא, וודאי דחקר היטב וחייב אם לא היה בטוח אז אף כשלא אמר לו ראה שאני סומך עליך.

בשעת מתן מעות משתעבד באמירה בעלמא, ולאחר מתן מעות צריך קניין, ובכל מקום שצריך קניין אם לא קנו מיניה אינו משתעבד ואינו גובה מן הערב אפילו מנכסים בני חורין, ואפילו כתב לו שטר, דשטר ערבות אינו מועיל כלום.

דף קע"ג ע"ב

המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב; במה דברים אמורים בשאין נכסים ללוח, אבל יש נכסים ללוח לא יפרע מן הערב; וקבלן, אף על פי שיש נכסים ללוח יפרע מן הקבלן וכו'.

שלשה מיני ערבות יש, ערב סתם וערב קבלן ונושא ונותן ביד מהמלוה להלוח. וכשם שאין הערב משתעבד אלא בקניין או בשעת מתן מעות או בבית דין כנ"ל, כך הקבלן אינו משתעבד אלא באחד מהדרכים הללו.

ואמרו בסוגיין דהפשט במשנה הוא דהמלוה את חבירו ע"י ערב, אף שהערב משועבד להמלוה, מ"מ לא יתבע תחלה את הערב אלא את הלוח, ואפילו אין ללוח אלא זיבורית לא יפרע מהערב, ואפילו אין ללוח נכסים ידועים כמו קרקעות ולערב יש, לא יגבה מהערב אלא צריך לחזור אחר הלוח אולי יש לו מטלטלין. ובסוגיין [קע"ד ע"א] אמרו שהיה דיין שטעה והוריד את המלוה לנכסי הערב קודם שתבע להלוח וסלקוהו מן הדיינות, וכן פסק רבינו ירוחם להלכה [הביאו הדרכי משה סימן קכ"ט]. ואם אין ללוח נכסים כאן לא קרקע ולא מטלטלין, אפילו יש לו נכסים ידועים במקום אחר רחוק מכאן נפרע מהערב תחלה, שאין אומרים למלוה להוציא הרבה הוצאות לגבות את חובו, ודבר זה תלוי בראיית עיני הדיינים לפי המרחק ולפי העניין:

ואם אין הלוח בפנינו, אם יש לו כאן נכסים ידועים יורדים לנכסי הלוח אף שלא בפניו אם הוא רחוק יותר מל' יום ואין גובין מהערב [ב"י בשם בעל התרומות, הביאו הסמ"ע ס"ק ל'] ואם אין לו כאן נכסים ידועים, אם הוא במקום קרוב כדי שיוכל שליח לילך ולבא תוך שלשים יום צריך להודיעו והמלוה צריך לטרוח בזה [ש"ד ס"ק כ"ד] ואם לא יתן אז יתבע את הערב.

לך כולם לשון ערבות הם. כללו של דבר, כשהזכיר או לשון הלואה בהלוה או לשון פרעון וחייב אצלו זהו סתם ערב, דהכוונה הוא כשלא יפרע הלוח הוא אבל כשהזכיר בשניהם לשון נתינה ה"ל כאלו נתנו להלוה בשליחותו וכאלו הוא קבלו מיד המלוה ונתנו להלוה ובכל לשון הדין כן כשלא הזכיר לא לשון הלואה ולא לשון פרעון אלא לשון נתינה הוה קבלן [סמ"ע וש"ד]. ויש אומרים דאפילו אמר תן לו ואני קבלן, כיון שלא אמר ואני נותן לך באותו לשון שאמר ליתן להלוה ג"כ אינו אלא ערבות, אבל יש חולקין בזה דלשון קבלן הוא כמו לשון נתינה, וכן הכריע הרמ"א.

לקח הקבלן המעות מיד המלוה ונתנם ליד הלוח אין למלוה על הלוח כלום, דכללא הוא דכל שנשא ונתן ביד אין למלוה עסק עם הלוח ואינו יכול לתבוע אלא את הקבלן, ואם אין להקבלן גובה מהלוה מדרבי נתן, ואם הקבלן מחל להלוה אין יכול לגבות מהלוה כלל. ויש חולקין בזה וס"ל דאין הקבלן יכול למחול להלוה דבמקום שחב לאחרים אינו מועיל מחילה וכן עיקר לדינא [ש"ד]. ודין זה דנשא ונתן ביד י"א דה"ה לערב סתם, דג"כ אם נשא ונתן ביד יגבה תחלה מהערב. וכ"ז כשנשא ונתן בסתם, אבל אם לקח מהמלוה ונתן להלוה בשליחות המלוה או בשליחות הלוח, כגון שאמר לו המלוה קח ממני ותן לידו או שאמר לו הלוח שהמלוה שלחו שיקח ממנו ויתן לו, לא הוה רק קבלן או ערב כפי שקיבל עליו.

דף קע"ד ע"ב

דאיתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד, קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד, קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי, מר סבר אי אית ליה נכסי ללוח משתעבד, אי לית ליה לא משתעבד; ומר סבר בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד. והלכתא ערב, בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד, בר מערב דכתובה, דאע"ג דאית ליה לבעל לא משתעבד, מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולא מדי חסרה.

כבר הזכרנו לעיל שיש עוד סוג של ערבות, והוא הערב לאשה בעיקר כתובה ותוספת, והוא אינו מתחייב אפילו בקנין, ואפילו אם יש נכסים לבעל שנוכל לומר ודאי סמך על אלו הנכסים ושיעבד נפשיה, אפילו הכי לא משתעבד, דאמרינן הואיל ולא מידי חסרה לאשה אינה מכוין אלא לטובתה דטב למיתב טן דו, ומצוה קעביד שעל ידי ערבותו הם מתרצים לזיווג, ולא היה דעתו לפרוע אלא כדי לזווגם ולא שיעבד נפשיה. וכתב הנמוקי יוסף דכדי שלא ישתעבד צריך בדוקא לשני הטעמים, דלא חסרה ומצוה קעביד, ולאפוקי ערבות דנדוניא שהביא דהא חסריה ולאפוקי המתחייב לחבירו ונכנס זה ערב דלא עביד מצוה דמשתעבד אף על גב דלא חסריה.

ומבואר בגמרא דהיינו דוקא באשה דעלמא, אבל הערב לכלתו בשביל כתובתה, מתחייב בקניין אפילו אין נכסים לבנו, שהאב לגבי הבן שיעבודי משעבד נפשיה.

והני מילי בערב בעלמא, אבל בקבלן שאמר לה הנשאי לזה ואני קבלן או אני אתן לך, משתעבד אפילו בלא קנין ואפילו לאשה דעלמא, דהוי כמו ערב בשעת מתן מעות דמשתעבד לכל אפילו בלא קנין. ויש אומרים דבקנין כל ערב משתעבד אפילו אינו קבלן, ולכלתו משתעבד אפילו בלא קנין.

ובמשנה אמרו [קע"ג ע"ב] וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הערב לאשה בכתובתה, והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה, שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו. דהיינו הערב לאשה בכתובתה באופן שהוא משתעבד כנ"ל, וגירשה בעלה ואין לבעלה נכסים לפורעה ותובעת כתובתה מן הערב, לא יפרע לה אלא א"כ ידירנה בעלה הנאה על דעת רבים שאין לו התרה שלא יחזירנה, שלא יעשו קנוניא עליו שיגרשנה כדי שתגבה כתובתה מהערב ויחזירנה אח"כ, ואפילו לא הדירה בשעת הגירושין ידירנה אח"כ כשתתבע הכתובה. ומבואר בסוגיא דאסור לאדם שישאי עצה שיגרשנה כדי שתגבה הכתובה מהערב, דשמא לא ידירנה הנאה ויחזירנה. מיהו אם האב ערב לכלתו כנגד בנו והבן תלמיד חכם והשעה דחוקה לו ואין האב מהנהו מנכסיו, מותר להשיאו עצה לגרש כדי לגבות הכתובה מהאב.

דף קע"ה ע"א

שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי, ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין, מ"ט אדכורי מידכר; תנו מנה לפלוני, ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי אין נאמנין, דאם איתא דפרעיה, לא הוה אמר תנו. בעי רבא וכו' בתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתתה, ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו.

מבואר בסוגיא דטענת משטה אני בכך ליכא בשכיב מרע, דאין אדם משטה בשעת מיתתה, וטענת שלא להשביע את עצמו שייך גם בשכיב מרע. אמנם טענה זו אינה אלא כשלא תבעוהו, לפיכך שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי, אם לא אמר תנו אין נותנין דשמא לא אמר כן אלא כדי שלא להשביע את יורשיו שלא יאמרו שיש להם ממון הרבה, אבל אם אמר תנו נותנין, דכיון דצוה ליתן לא שייך סברא זו ונותנין לאחר מותו כמו שצוה. וכן אף בלא אמר תנו, אם אמר דרך הודאה גמורה ולא דרך שיחה נותנים לדעת הרמב"ם, ואף שלא אמר אתם עדים, ולדעת הטור צריך שיאמר אתם עדים.

שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי באופן דאין בזה חששא דשלא להשביע כגון שאמר אתם עדים או להרמב"ם כשאמר דרך הודאה גמורה ומת ואמרו יתומים

דף קע"ה ע"ב

אמר לו הרי החונק את אחד בשוק, ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך וכו'.

כתב הנמוקי יוסף דכתב הגאון ז"ל בשעריו, פירוש היה חונק הוא שמחזיק בבעל חובו שיפרעו ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן, משמע דלאו חנק ממש קאמר. והביא מה שכתב הרמב"ם [פכ"ה מהלכות מלוה ולוה] דמי שלא פירש קצב הדבר שערב, כגון שאמר כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב, או מכור לו ואני ערב, יש מן הגאונים שהורה שאפילו הלוה לו בעשרת אלפים או אם הלוהו מאה אלף נשתעבד הערב בכל. והרמב"ם כתב יראה לי שאין זה הערב חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר ששעבד עצמו בו לא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו ודברים של טעם הם למבין. ע"כ. וזה מבואר למה שכתבנו לעיל דכל ערבות הרי היא למעשה כאסמכתא, רק באופן דאמרינן בההיא הנאה וכו' אמרינן דלא היוי אסמכתא, אבל באופן זה אנן סהדי דהוי אסמכתא.

וכן כתב שם הנמוקי יוסף דמי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב לגופו של לזה זה, לא ערב לעצמו של ממון, אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך. וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו בדין הניחהו וכל זמן שתתבע אותו אביאנו לך וקנו מידו על זה אם לא יביא אותו הלוה, די ש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם, ויש מי שהורה שאפילו התנה אם לא אביאנו או שמת או שברח אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד. וכתב דלזה דעתי נוטה.

שאיין לך מקצוע בתורה יותר מהן.

כתב הבן יהודע, י"ל דהא דקרי להו בשם מקצוע, כי מקצוע בהפוך אתוון צועקים, אם תניח חירי"ק תחת קו"ף, וגם הם בהפוך אתוון עוקצים אם תניח חיר"ק תחת צד"י, והכונה כי בעלי דינין של ממון הם עוקצים זה את זה, וגם צועקים שאין מקבלים עליהם הדין בשתיקה ובנחת. מעשה באחד שדן עם חבירו לפני הדיין, וחייבו הדיין מאה דינרים, והתחיל לצעוק ככרוכייא על חיוב זה שחייבו הדיין, אמר לו הדיין אם היית שואל ממני על חמץ שהיה לך בספינה בפסח, ואתה לא מכרת אותו כפי הדין, והייתי מורה לך שאסור, והוא שוה אלפים דינרים ודנתי שתזרוק אותו לים, האם היית צועק על הדין הזה שפסקתי לך, או האם היית מקבלו בשתיקה, אמר לו לא הייתי צועק והייתי מקבל בשתיקה וזורקו לים, אמר לו אם כן למה אתה צועק על מאה דינרים שחייבתי אותך בהן, אמר לו החמץ הלך לאיבוד ולא הרויח אותו אדם ממני כדי שאתקנא בו, גם עוד לא נצחני אדם בו, לכך הייתי מקבל הדין בשתיקה, אך חיוב זה הרויח האדם שכנגדי ממני, ולא עוד אלא יתפאר עלי כי נצחני, לכן

פרענו אינם נאמנים, שהרי לא אמר תנו שיתברר אצלם שאין לו כל ספק בזה ומנין ידעו שחייבים בבירור ליתן, ואין דרך לשלם כל זמן שלא אמר תנו. אבל אם אמר תנו ואמרו פרענו נאמנים בהיסת שפרעו, וי"א דנאמנים בכל ענין לומר פרענו דכיון שמדינא חייבים לשלם למה לא נאמין להם ששלמו ונשבעים היסת ונפטרים.

שכיב מרע שהודה בהודאה גמורה שיש לפלוני בידו מנה ואמרו יתומים שאביהם חזר ואמר להם אחר הצוואה פרעתיו, או אפילו אמרו שאמר להם שחזר ונזכר שהודאתו היתה בטעות, נאמנים, אבל אם אמר תנו ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו, אם אמרו שאמר שנזכר שפרעו קודם שהודה וכ"ש אם אמרו שאמר טעיתי בהודאה ואין מגיע לו כלל אינם נאמנים, דכיון דאמר תנו ודאי היה ברור לו הדבר, וגם השכיב מרע עצמו לא היה נאמן לומר כן, אבל לומר פרעתי אח"כ היה נאמן דאפילו המלוה חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים וכ"ש בהודאה [טור]. וי"א דבתנו אין נאמנים אפיל לומר פרעתי אח"כ ובלא תנו אין נאמנים רק לומר פרעתי אח"כ ולא קודם [שם בשם רמ"ה].

המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים, על ידי עדים גובין מנכסים בני חורין.

מבואר בסוגיין כי דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה גובה מנכסים משועבדים דשעבודא דאורייתא [רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים ודלא כש"ך] ומיד שלוח מהמלוה נשתעבד לו גופו לפרוע כדכתיב [משלי כב, ז] עבד לזה לאיש מלוה, ונכסי האיש הלוה הם ערבים בעד חובו בין מטלטלין בין קרקעות, כמו שכתוב [דברים כד, יא] והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה, ונושה משמע בין בשטר בין בעל פה, ומפורש בתורה שגם מטלטלין נשתעבדו לו וכ"ש קרקעות שדרך המלוין לסמוך עליהם יותר משום דלא יכול הלוה להצניעם [לבוש], ואפילו מכרם או נתנם הלוה לאחרים אחר הלוואתו יכול המלוה ליקח מהם דהם משועבדים להמלוה מזמן הלוואתו ולא היה ללקוחות לקנותם, אבל תקנת חז"ל היתה שלא לגבות מלוה על פה ממה שמכר או נתן משום פסידא דלקוחות שלא ידעו שזה המוכר היה חייב מעות, ולא חששו להפסד המלוה דהיה לו לעשות שטר, ותקנו זאת מפני תיקון העולם, דאל"כ אי אפשרלת ליקח ולסחור כלל, אבל כשלוה בשטר נתפרסם הדבר כיון שכתבו וחתמו שטר ויש לזה קול ולכן הלקוחות אפסידו אנפשייהו דלא היה להם ליקח ממי שחייב מעות ונשתעבדו נכסיו. ודוקא קרקעות שמכר, אבל מטלטלין שמכר או נתן אינו גובה מהם משום דלאו עליהו סמיך מלוה הואיל שבידו להצניעם ולאבדם [רש"י ב"מ ס"ז ע"ב ד"ה אין] וגם אין להם קול, ואין הלקוחות יכולין לזוהר בזה, ורק מהלוה עצמו גובה מכל מה שיש לו דגוף הלוה משועבד לשלם מכל מה שיש לו, ואפילו מגלימא דעל כתפיה.

קשה עלי הדבר ואצעק, ועל כן לדיני ממונות שבין אדם לחבירו קרי להו מקצוע, שהוא בהפוך אתוון עוקצים, שהם עוקצים זה את זה, ולכן הם צועקים ואין מקבלים הדין בשתיקה, הן מחמת קנאה הן מחמת הכבוד:

ואומרו הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות. י"ל על כן ממון בגימטריא עיון, לרמוז כי דין הממון צריך לו עיון רב דעמוק הוא, ולכן נמי ממון בגימטריא סולם, שבדיני ממון עולה האדם בסולם החכמה, ולכן ממון עם כולל האותיות [140] עולה מספר חכמה בינה [140], שצריך לו חכמה ובינה בתורת חיים:

מסכת סנהדרין

כתב התוספות יום טוב, לשון סנהדרין ארמית, נמצא פעמים רבות בתרגום ירושלמי ותרגום כתובים, ולדעת רבי עובדיה מברטנורא [סוטה פרק ט' משנה י"א ד"ה סנהדרין] לשון עברי הוא, והוא שם מורכב שונא הדרת פנים [דהיינו שונא משוא פנים], ושי"ן מתחלף בסמ"ך. ובגליון על יד רמה [ט"ז ע"ב] כתב, סנהדרי לשון שררה, מלשון אסתנדריא דמישן, דנראו כך כיון שראוין להיות שונאי דורון.

פרק ראשון

דף ב' ע"א

דיני ממונות בשלשה, גזילות וחבלות בשלשה, נזק וחצי נזק, תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה וכו'.

משנה זו היא למעשה אחד עשר משניות שהמדפיסים משום מה הביאום בהמשך אחד, כנראה מפני נוחיות ההדפסה, שלא יצטרכו להפסיק כל כמה שורות במשנה חדשה, ונבאר כל ענין הצריך ביאור במקומו בגמרא.

דף ד' ע"א

אמר רבי יוחנן רבי, ורבי יהודה בן רועץ, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא, כולו סבירא להו: יש אם למקרא.

ענין זה מופיע כמה וכמה פעמים בש"ס, ורק נביא כאן את יסודות הדברים הנוגעים בזה.

כתב המאירי, אף על פי שקריאת התיבות בנקוד המסור להם הוא העיקר שהולכין אחריו, יש כח ביד חכמים לפעמים לדון על פי קבלתם מכח המסורת במה שאין מזו הריסה למקרא [דהיינו אין בזה סתירה למקרא], הא במה שהמסורת מכחיש את המקרא אין לך עמו דין ודברים. המשל בזה, הרי שנכתבו לדעת רבי שלשה פעמים אלהים בפרשת שומרים, וכשתאמר שהראשון בא לגופו נשאר שנים, ואף שמלת אלהים היא לא בלשון רבים,

שהרי אף ליחיד היא אמורה לפעמים, מ"מ מכיון שאמר ירשיעון [בלשון רבים] הורה שהם שנים, ולמדנו השני לו בגזירה שזה ממנו לשנים והרי הן ארבעה ומוסיפין אחד לצורך בית דין נוטה ונמצאו חמשה. וחכמים נחלקו עמו שיש אם למסורת וירשיעון כתוב בלא וא"ו, לרמוז שאין בו הוראה אלא לאחד, אלא שלשון אדנות נאמר בלשון רבים לפעמים ואין כאן אלא שנים ואחד לנטיה ונמצאו שלשה וכן הלכה. אבל לענין טומאת לידה שבזכר טמאה שבעה אף בלא ראיית דם ושלישים ושלשה ימי טוהר, ובנקבה כפלים בימי טומאה וכפלים בימי טהרה, וכדכתיב וטמאה שבעים אף על פי שכתוב שבעים אין מרבין בימי טומאתה שהרי המסורת מכחשת את המקרא, שהרי שבעים קרינן ויש אם למקרא, שאילו אתה דורש שבעים אתה מכחיש את המקרא. וכן לא תבשל גדי בחלב אמו, אילו אתה דורשו מלשון חֲלָבִים אתה מכחיש את המקרא וכן בכל כיוצא בזה.

ולשון אם שנקטו בכל מקום נאמרו בו כמה דעות, ויש לומר בפשטות שאם תמיד נקראת על שם ההולדה, והנידון הוא על הדרשה שאתה יכול לדרוש את הפסוק ולהוליד הלכות, האם האם היא המסורת או המקרא.

ובספר השל"ה הקדוש [תורה שבעל פה כלל לשונות סוגיות] כתב, כתב בהליכות עולם וזה לשונו, פירוש אם למקרא שעושים עיקר ואם מהקריאה, לדרוש כפי הדיבור הקרוי, ואם למסורת פירושו לדרוש על פי הכתב. ופולגתא היא בכל דוכתא, כגון בפרק כיצד צולין (פסחים פו, ב) גבי בבית אחד יאכל, רבי יהודה סבר יש אם למסורת ויאכל כתיב, ולאוכל קא מזהיר רחמנא שלא יאכל אותו אלא במקום אחד ולא בשנים, ורבי שמעון סבר יש אם למקרא ויאכל קרי, ועל הפסח קא מזהיר שיאכל בחבורה אחת ולא בשתי חבורות, אבל חבורה אחת בשני מקומות רשאין. ודכוותה פרק קמא דסוכה (ו, ב) סוכת סכת, רבנן סברי יש אם למסורת וכיון שנכתבו ב' חסירים ואחד מלא, דרשינן להו למנין הדפנות בסוכה אחת, ורבי שמעון סבר יש אם למקרא כו' כדאיתא התם. ויש לשאול, דרבי שמעון דקאמר יש אם למקרא הוא גופיה קא דריש בפירקא קמא דקידושין (יח, ב) מקרא ומסורת ביחד, גבי בבגדו בה דדריש לשון בגידה ובגד, והיינו מקרא כדמפרש התם. לכך אמר רש"י ז"ל שם, דהיכא דיש לקיים שניהם דורש מקרא ומסורת לכולי עלמא, דלא לחנם נכתבו כי ההיא דקידושין. אבל היכא דמכחישין להדדי, ואי איתא להאי ליתא להאי בהא פליגי, מר סבר מקרא עיקר ומר סבר מסורת עיקר. וההיא דסוכה מכחישין הן אם שלוש דפנות הכשרת לא תדרוש מקרא, ואם תפסול לא תדרוש מסורת, עד כאן לשונו.

ואף שאין דרכנו להביא במסגרת יריעה זו דברי קבלה, נביא כאן מדברי ספר שושן סודות [אות שני] שביאר סוד הלשון יש אם למקרא ויש אם למסורת, בנין אב או בנה

בנה אב, וכתב וז"ל, דע כי לא תמצא בנין אב או בנה אב כי אם בפסוקי תורה שבכתב כי הוא יסוד אשר עליו נבנים כל הבנינים מתורה שבעל פה, ולכן הראיה שבא ממנה נקרא בנין אב. אך אם איזה דיבור מדברי רוח הקודש [דהיינו תורה שבעל פה שאינה כתובה] בדבר המתקן

את הקריאה בספר תורת אלהים לדרוש מזה איזה דרשה להסמיך אליו אומרים יש אם למקרא ויש אם למסורת. וזה באה מדברי הקבלה אשר היא באה מתורה שבעל פה הנקרא אם, לכן אומרים אם למקרא ואם למסורת.